

До разової спеціалізованої вченої ради ДФ 58.053.034
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
(46027, Тернопіль, вул. Максима Кривоноса, 2)

ВІДГУК

**опонента – професора, доктора педагогічних наук,
професора кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»**

МУКАН НАТАЛІЇ ВАСИЛІВНИ

про дисертаційне дослідження

ПРОЦИК ГАННИ МИХАЙЛІВНИ

**«Розвиток пізнавальної активності майбутніх учителів іноземної мови у
закладах вищої освіти України (1991–2018 рр.)», представлене на
здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
011 Освітні, педагогічні науки**

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки

Проблема розвитку пізнавальної активності майбутніх педагогів не втрачає своєї актуальності, що пов'язано із потребою у формуванні конкурентоспроможного фахівця на ринку освітніх послуг, готового до реалізації державної стратегії розвитку освіти і формування конструктивного освітнього середовища у закладі освіти, а також неперервного професійного розвитку. Забезпечення якості освітньої діяльності, зокрема у процесі викладання іноземної мови, вимагає високого рівня компетентності педагога (методичної, педагогічної, лінгвістичної, психологічної, полікультурної, інформаційно-комунікаційної тощо). Науковий пошук дисертантки сфокусований на виокремленні етапів та визначенні особливостей і тенденцій розвитку пізнавальної активності майбутніх учителів іноземної мови у закладах вищої освіти України (1991 – 2018 рр.). На наше переконання, вивчення педагогічного досвіду, його ретельний аналіз дозволяють виокремити конструктивні ідеї та використати їх у подальшому вдосконаленні освітнього процесу. Власне, тому дисертаційне дослідження Процик Ганни Михайлівни вважаємо своєчасним та доцільним, оскільки, на наше переконання, воно сприятиме забезпеченню якості професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов, що реалізується педагогічними закладами вищої освіти України.

Тема дисертаційного дослідження Процик Г. М. відповідає тематичному
плану науково-дослідних робіт Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

університету імені Володимира Гнатюка, є складовою частиною науково-дослідної програми кафедри педагогіки та менеджменту освіти «Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх педагогічних та керівних кадрів до інноваційної діяльності в закладах освіти» (номер державної реєстрації 0120U101844).

Тему дослідження затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 6 від 26. 12. 2019 р.).

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

Ретельний та всебічний аналіз наукової праці Процик Г.М. уможливив виокремлення найбільш суттєвих наукових результатів, що мають теоретичне і прикладне значення для педагогічної науки і практики. Дисертанткою обґрунтовано розвиток теоретичних основ формування пізнавальної активності майбутніх учителів іноземної мови в закладах вищої освіти України періоду незалежності. Проаналізовано етапи поглиблення міжнародного співробітництва у сфері новітніх педагогічних технологій. Виконано огляд англomовних дистанційних (он-лайн) ресурсів для студентів і учителів з метою оцінки їх ефективності та подальшого застосування у ЗВО України. Досліджено шляхи модернізації системи підготовки педагогічних працівників, можливості запровадження міжнародних стандартів оцінювання для студентів та викладачів у закладах вищої освіти України упродовж досліджуваного періоду. Визначено особливості й тенденції розвитку пізнавальної активності майбутніх учителів іноземної мови у закладах вищої освіти України (1991–2018 рр.).

3. Нові факти, одержані здобувачем

У дисертаційній роботі Процик Г.М. вперше *визначено* та теоретично *обґрунтовано* сукупність історичних та педагогічних умов, які забезпечували ефективність професійно орієнтованого навчання іноземних мов у досліджуваній період; *обґрунтовано* розвиток теоретичних основ формування пізнавальної активності майбутніх учителів іноземної мови в закладах вищої освіти України періоду незалежності; *виокремлено* етапи та *визначено* особливості й тенденції розвитку пізнавальної активності студентів; *виявлено* шляхи модернізації системи підготовки та розвитку пізнавальної активності майбутніх учителів іноземної мови; *визначено* можливості запровадження міжнародних стандартів оцінювання якості навчання у закладах вищої освіти України упродовж досліджуваного періоду.

Уточнено сутність базових понять дослідження: «активність», «пізнавальна активність», «інновації», «творчість», «самостійність», «самостійна робота», «пізнавальна самостійність», «діяльність», «пізнавальна діяльність», встановлено логічні зв'язки між ними, запропоновано власні визначення термінів.

Подальшого розвитку набули зміст, форми і методи навчання студентів в умовах особистісно орієнтованого навчання; положення щодо професіоналізації змісту навчання іноземних мов студентів у вищих педагогічних закладах.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз змісту дисертації та публікацій Процик Г.М. дає підстави для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених авторкою результатів. Вивчення джерельної бази (207 найменувань, з них 32 – іноземною мовою), а також практики закладів вищої освіти уможливило виокремлення суперечностей між: вимогами воєнного часу, потребою функціонування в полікультурному середовищі і готовністю закладів вищої освіти оперативно реагувати на нові виклики; між потребою в підготовці майбутнього фахівця сфери педагогічної праці, здатного володіти на достатньому рівні іноземною мовою, і можливостями сучасної вищої школи забезпечити таку підготовку; між усвідомленням необхідності забезпечення якості вищої освіти й професійної мобільності випускників за рахунок розширення можливостей здобуття вищої освіти і рівнем розробки проблеми індивідуалізації процесу навчання іноземних мов майбутніх педагогів; між визнанням творчості як провідної вимоги до процесу навчання іноземної мови професійного спрямування і відсутністю науково-методичних матеріалів щодо відповідних методів і форм роботи зі студентами.

Науковий апарат, викладений у вступі, дає можливість цілісно уявити авторське бачення розв'язання досліджуваної проблеми, що зумовило використання теоретичних і практичних методів наукового дослідження.

Новизна і вірогідність загальних висновків дисертації забезпечені комплексним аналізом значної кількості джерел; використанням відповідних методологічних підходів до дослідження та комплексу взаємопов'язаних методів з метою розв'язання визначених завдань і досягнення мети дослідження; ефективним впровадженням матеріалів та результатів дослідження у роботу закладів системи вищої освіти України.

Дисертацію підготовлено на належному науковому рівні. Дисертантка володіє теорією проблеми і методами її дослідження. Позитивне враження справляє оформлення роботи, розміщені в ній таблиці, діаграми та додатки.

Зміст поданих анотацій відображає зміст дисертації та висвітлює її суттєві аспекти й основні положення.

Рівень апробації результатів дослідження є достатнім і підтверджується участю дисертантки у науково-практичних конференціях різного рівня.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів

Безумовно, дисертаційне дослідження має важливе значення для науки і практики. Результати дисертаційного дослідження використовуються для

удосконалення освітнього процесу, спрямованого на розвиток пізнавальної активності студентів шляхом використання інтерактивних технологій, створення продуктів творчої діяльності; проблемного бачення; мисленнєвої діяльності; оригінальних, нестандартних ідей.

Запропоновані в роботі теоретичні та методичні матеріали можуть бути застосовані під час проведення навчальних занять у закладах вищої освіти; для написання курсових, бакалаврських, магістерських робіт здобувачами вищої освіти; створення навчально-методичних посібників; написання публікацій науковцями.

Про це йдеться у документах, які підтверджують впровадження результатів дослідження в освітній процес, зокрема Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 390/33-03 від 28.04.2023 р.), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка № 17/17-823 від 26.04.2023 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 604 від 09.05.2023 р.), Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 199 від 11.05.2023 р.).

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації

Основні ідеї, матеріали, положення та висновки дисертаційної роботи можуть бути використані у процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у закладах вищої педагогічної освіти України; враховані у процесі роботи над забезпеченням якості вищої освіти та освітньої діяльності; під час виконання подальших досліджень у галузі професійної підготовки фахівців за педагогічними спеціальностями.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації, значною мірою забезпечується логічною структурою роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає розв'язанню завдань дослідження для досягнення його мети. Логічну структурованість роботи забезпечують висновки та узагальнення, а також унаочнюють таблиці, рисунки і додатки.

У першому розділі «Розвиток пізнавальної активності майбутніх учителів іноземної мови як педагогічна проблема» презентовано систему базових понять дисертаційного дослідження у контексті розвитку пізнавальної активності особистості. Охарактеризовано традиції розвитку пізнавальної активності здобувачів в умовах вітчизняних закладів вищої освіти. Виконано аналіз особливостей розвитку пізнавальної активності майбутніх фахівців у галузі філології, що притаманні досвіду інших країн.

Другий розділ «Тенденції розвитку фахової підготовки вчителів іноземних мов у період 1991-2000 роки» присвячений характеристиці становлення національної філологічної освіти, аналізу пізнавальної активності студентів як одного із пріоритетів у дидактиці 90-их років ХХ століття, а також представленню специфіки системи методичного забезпечення розвитку пізнавальної активності майбутніх педагогів.

У третьому розділі «Трансформаційні процеси вивчення іноземних мов у педагогічних ЗВО України (2001-2018 рр.)» висвітлено особливості пізнавальної активності здобувачів освіти у дидактичних системах початку ХХІ століття, виконано аналіз змістового та операційного компонентів вітчизняної дидактики вищої школи. Представлено перспективи дослідження розвитку пізнавальної активності майбутніх учителів іноземної мови.

У мовно-стилістичному оформленні дисертації враховано особливості наукового стилю мовлення.

8. Дискусійні положення, рекомендації та зауваження до змісту дисертації

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих результатів, вважаємо за потрібне висловити певні побажання та зауваження дискусійного характеру:

1. У процесі дослідження уточнено сутність ключових понять дисертації: «активність», «пізнавальна активність», «інновації», «творчість», «самостійність», «самостійна робота», «пізнавальна самостійність», «діяльність», «пізнавальна діяльність», «пізнавальний інтерес» та встановлено логічні зв'язки між ними. На нашу думку, більше уваги потрібно звернути на такі поняття як «інтегральне мислення» і «проблемне навчання».

2. У дисертації визначено та теоретично обгрунтовано сукупність історичних та педагогічних умов, які забезпечували ефективність професійно орієнтованого навчання іноземних мов у досліджуваній період, а також висвітлено розвиток теоретичних основ формування пізнавальної активності майбутніх учителів іноземної мови в закладах вищої освіти України періоду незалежності. Доцільно було б акцентувати увагу на тому, як досвід інших країн впливав на вітчизняну педагогіку.

3. У дисертації подальшого розвитку набули зміст, форми і методи навчання студентів в умовах особистісно орієнтованого навчання; положення щодо професіоналізації змісту навчання іноземних мов студентів у вищих педагогічних закладах. Можливо, варто було б виокремити тенденції розвитку вітчизняної дидактики вищої школи.

4. Упродовж останніх років в Україні збільшується зацікавленість до компаративістики, особливо в контексті діяльності Академії педагогічних наук. Щорічні конференції, семінари під керівництвом провідних компаративістів, створення регіональних центрів сприяють виробленню

важливих питань. Окремі аспекти аналізуються в дисертації. Доділяючи увагу, проширити цей аспект у вигляді окремого параграфа.

5. На нашу думку, необхідно більше уваги звернути на перспективи розвитку пізнавальної активності майбутніх учителів іноземної мови у закладах вищої освіти України, врахувавши недоліки минулих років.

9. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях

Наукові результати та основні положення, висновки та рекомендації достатньо повно викладено у 16-ох публікаціях (із них 15 – одноосібні), серед яких: 4 статті у виданнях, що належать до переліку наукових фахових видань України, 1 стаття у виданні, що включене до наукометричної бази Scopus, 11 праць апробаційного характеру.

10. Висновок

Отже, рецензоване дисертаційне дослідження Процик Г.М. на тему: «Розвиток пізнавальної активності майбутніх учителів іноземної мови у закладах вищої освіти України (1991–2018 рр.)» є самостійним, завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки і практики. Вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка Процик Ганна Михайлівна заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

Опонент:

професор, доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки та
інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»

Наталія МУКАН

Підпис Мукан Н.В. засвідчено
Вчений секретар
Національного університету
«Львівська політехніка»

Роман БРИЛИНСЬКИЙ